

Luboslava Sejčová: Dieťa ako obeť násilia

Bratislava : Album, 2010. 210 s., 1. vyd. ISBN 978-80-969908-3-2.

Publikácia má svoju konkrétnu cieľovú skupinu, vysokoškolských študentov a študentky (primárne v študijnom odbore pedagogika). Nasvedčuje tomu nielen cieľ autorky (špecializujúcej sa na pedagogické poradenstvo) sprístupniť problém násilia páchaného na deťoch študentom/študentkám čo možno najkomplexnejšie (hoci, ako priznáva samotná autorka, túto problematiku je nutné vnímať ako interdisciplinárnu), ale aj štruktúra publikácie. S ohľadom na cieľovú skupinu prijímateľov/prijímateľiek ide totiž o nenáročnú a viac menej zrozumiteľnú líniu rozpravy o tom:

- čo hovorí o obetiach násilia kriminológia (trestnoprávna legislatíva),
- aké sú prostredia, kde je násilie na deťoch páchané,
- ako spoločnosť vníma deti ako obeť násilia v minulosti a súčasnosti,
- ako sa na dieťa ako obeť akejkoľvek formy násilia pozerá veda,
- aké sú rizikové faktory vzniku násilia páchaného na dieťati či mladistvom a jeho následky, v závislosti od formy násilia,
- že aj šikanovanie (násilie v školskom prostredí) je závažnou formou násilia páchaného na dieťati,
- čo znamená prevencia (z výchovno-vzdelávacieho hľadiska) pre zlepšovanie stavu tejto problematiky u nás.

Už letný pohľad do obsahu napovedá, že ide o známe, tradične spracovávané fakty, pohľad hlbší tento dojem potvrdí. Pre čitateľa, ktorý je do problematiky zainteresovaný, to nebude zážitok z nového poznania, avšak tento cieľ si publikácia ani nekladie. Ide skrátka o jednoducho, nekomplikovane a pragmaticky prezentované informácie (z teórie i praxe venovanej problému násilia páchaného na deťoch), tak, aby boli splnené požiadavky, kladené na tento typ publikácie – informovať, vysvetliť, naučiť. Štujúci mladí ľudia sú však počas vysokoškolského štúdia obklopení množstvom textov, je preto potrebné zaujať ich niečím, čo posunie novú publikáciu/učebnicu na vyššiu úroveň „toto si budem pamätať“. To „niečo“ vypovedá nie o erudícii autora/autorky (táto požiadavka býva vo všeobecnosti splnená vydaním publikácie), ale o jeho „mimoakademickom“ vzťahu k danej problematike, o tom, ako

veľmi chce autor/autorka práve svojou témou študentov/študentky zaujať a „prinútiť“ k hlbšiemu zamysleniu sa.

Pozrime sa bližšie k vybraným témam publikácie. Obete násilia sú predmetom skúmania o. i. viktimológie, ktorá v rámci tejto problematiky prináša presné zadefinovanie – kto, prečo a ako sa stal obeťou, a tiež, ako možno principiálne obeti pomôcť. Ide o tému s nesporne zaujímavým obsahom pre študentov/študentky pedagogických vied, navyše je tu viditeľné osobné zainteresovanie autorky, v minulosti sa angažujúcej v kriminologickej oblasti. Azda aj preto je táto časť publikácie obsahovo najpríťažlivejšou.

Prostredie, v ktorom je násilie na deťoch páchané, vykazuje svoje špecifiká. Autorka sa zameriava v rámci tejto témy na prostredie spoločnosti (užšie komunity) a rodiny, škole a šikanovaniu venuje samostatnú kapitolu. Súčasťou analýzy prostredia, v ktorom k násiliu dochádza, je stále viac aktuálna téma rodovej podmienenosti násilia. Iný, alternatívny pohľad na násilie by mohol byť práve tým vyššie zmieneným „niečím“, novým poznatkom, ktorý by medzi predkladanými známymi faktami mohol upútať, vyvolať diskusiu či prehodnotenie a predefinovanie „známeho“. Je potom škoda, že nie je dostatočne jasné, prečo sa v publikácii o deťoch ako obetiach násilia odrazu nachádza samostatná časť o násilí páchanom na ženách a problematike s tým súvisiacej. A to je dôležité – objasniť, ako môže násilie, rodovo podmienené, páchané na ženách/matkách, súvisieť (a to veľmi významne) s násilím páchaným na deťoch. Toto prepojenie a deskripcia príčinnosti (explanácia princípov zneužívania moci z pohľadu rodu) však chýba. Chýba aj „doladenie“ komplexných faktov v niektorých podkapitolách, napr. podkapitola 2.5 Pomoc obetiam domáceho násilia uzatvára kapitolu, prezentujúcu o. i. problém rodovej podmienenosti násilia v prostredí rodiny, ale neprezentuje veľmi dôležité poznatky o tzv. mýtoch o násilí, ktorých poznanie je nevyhnutné pri práci s obeťami (nielen domáceho) násilia.

Následky násilia znamenajú poškodenie prirodzeného vývoja dieťaťa, predstavujú prekážky v ďalšom formovaní osobnosti, v slobodnom prežívaní obdobia pred vstupom do dospelosti. Pre „malého“ človeka by to malo byť obdobie bezstarostného zoznamovania sa s okolitým svetom, nachádzania a prijímania nových vnemov, poznatkov, skúseností. Násilie je negatívna skúsenosť, na ktorú sa nezabúda, nech ide o akúkoľvek formu. Preto by následkom a diagnostike (foriem) spáchaného násilia mala byť venovaná väčšia pozornosť, ako v skutočnosti je. V publikácii sa nachádza jedna podkapitola, ktorá sa venuje diagnostike sexuálneho násilia, realita však naznačuje, že učitelia/učiteľky stále nevedia správne diagnostikovať žiadnu z foriem násilia, nehovoriac o ich reakcii na prípadné rozpoznanie situácie. Aj napriek princípom, ktoré sú prístupné v obsiahlej odbornej literatúre, sú pokusy o diagnostikovanie učiteľmi/učiteľkami naďalej neisté. Azda aj preto by mala

publikácia tohto typu obsahovať viac exaktných poznatkov o spôsoboch presnej diagnostiky, ktorá by mohla byť mladým budúcim pedagógom/pedagogičkám v ich praxi nápomocná.

K najefektívnejším snahám, venovaným konkrétnemu sociálnopatologickému javu, patrí nepochybne predchádzanie tomuto javu. Aj v prípade násilia páchaného na deťoch a mladistvých platí, že „investovať“ do dobrej, kvalitnej a najmä účinnej prevencie sa oplatí. Túto myšlienku rozvinula aj autorka: ide o najrozpracovanejšiu kapitolu, najmä čo sa týka saturácie aktuálnych teoretických i praktických poznatkov, pochádzajúcich z výskumov i realizovaných programov zameraných na prevenciu násilia v rodine a škole.

Pozitívom je, že publikácia reflektuje rôzne vedecké pohľady (etický, právny, kriminalistický, rodinný, psychologický, biologický, pedagogicko – poradenský) na problém diagnostiky, prevencie a terapie, negatívom však je, že sa čitateľ/čitateľka občas v množstve pohľadov stráca, je problematické uchopiť myšlienku autorky, t. j. ktorý z pohľadov je jej vlastný. Ide však o detail, ktorý nerozostiera podstatu problematiky.

Ako sa teda k tejto publikácii postaviť? Určite ako k pozitívnemu prínosu pre pedagogickú teóriu i prax, aj (ako zvyčajne autori/autorky veria) pre študentov/študentky. Preto, že upozorňuje na túto mimoriadne závažnú a stále viac aktuálnu tému (ako dokazujú výskumy o výskyte násilia, podkapitola 4.6, s. 108), aj preto, že zaplnila medzeru v tejto oblasti v rámci slovenskej pedagogickej literatúry. A ako túto publikáciu čítať? Rozhodne s kritickou myslou a otvoreným srdcom, pretože hoci ide o „staré“ známe fakty, násilie na deťoch a mladistvých sa naďalej vo všetkých výchovných prostrediach pácha.

Silvia Dončevová
Inštitút sociálnych vied,
Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava